

Izlaganje sa znanstvenog skupa

342.1:323.1

323.15(497.1):323

323.15(497.1):34(094)

Nedovršenost izgradnje nacije-države i izazovi manjinske politike

---

DUŠAN JANJIĆ*

Sažetak

Regionalna standardizacija i harmonizacija manjinskog zakonodavstva prava pridonijela bi stabilizaciji država i unapređenju položaja manjina u regiji. Standardizacija i harmonizacija regionalnih zakonodavstava trebala bi se obaviti u skladu s europskim rješenjima i trebala bi pridonijeti integriranju država bivše Jugoslavije u EU. Autor ističe da bi to i pridonijelo spuštanju međuetničkih tenzija. Prvi korak je ukidanje diskriminatorских normi u nacionalnim zakonodavstvima, čime bi se problem odnosa "novih dijaspora" i "novih manjina", koje su nastale raspadom bivše Jugoslavije, postavio na osnove kooperacije, a izbjegla bi se manipulacija manjina u funkciji destabilizacije susjednih država.

Ključne riječi: nacionalne manjine, ljudska prava, demokracija, međunarodna zajednica

Srbija je suočena sa činjenicom postojanja brojnih etničkih zajednica (vidi tabelu *Etnički sastav stanovništva SRJ – Srbije i Crne Gore*) i s "manjinskim problemom". To nije samo pravno pitanje, već je sastavni deo opšteg stanja u društvu i, naročito, u međuetničkim odnosima u čemu značajan utjecaj ima politika.

Pored etničke heterogenosti, jedno od obilježja Srbije je i visok stupanj zajedničke nastanjenosti raznih etničkih zajednica na istom području, u istom gradu, u istoj općini. Otuda je, zavisno od nivoa promatranja, odnosno od teritorijalno – političkog okvira, često moguće da se većina nađe u položaju manjina. Na primjer, Srbi su zajednica u Srbiji, i tu su oni većina ali na Kosovu a i u pojedinim općinama unutar same Srbije, oni su manjina, pa i tzv. mala manjina. Uz to, manjinski problem zaslužuje posebnu pažnju zbog teritorijalne koncentracije i izuzetne eksplozivnosti njihovog statusa,

---

* Dr. Dušan Janjić je znanstveni savjetnik u Institutu društvenih nauka u Beogradu.

tzv. pogranično nastanjene manjine kao što su Albanci, Mađari i Bošnjaci (Poulton, 1991, 11).

Ukoliko je uopće moguće iz pravnih propisa u Republici Srbiji, kao i u SRJ, u doba Miloševića, prepoznati nekakvu "volju zakonodavca" onda je ona u sebe ugradila sljedeći niz:

- autoritarizam i strogi intervencionizam,
- asimilacija i diskriminacija,
- birokratska osilnost i samovolja,
- centralizacija,
- status quo u stvarima koje se ne mogu neposredno instrumentalizirati za potrebe vladajuće politike,
- stanje tzv. stečenih prava,
- neprincipijelna principijelnost. Na primjer, isticanje etničkog načela kad je to u interesu svoje populacije (npr., Srba u BiH) i negiranje istog tog načela drugima (Albancima, na primjer) uz davanje prioriteta načelu povišenog posjedovanja nekog teritorija (npr. Kosova).

No, najopćenitije rečeno postojanje manjinskih zajednica je činjenica, a da je glavni problem status odnosno društveni, politički i pravni položaj ljudi koji pripadaju manjinskim zajednicama. To, pak, upućuje ka pitanju statusa manjinskih zajednica, koje je tijesno povezano s demokracijom i uspostavljanjem vladavine prava.

Dakle, moguće je zaključiti i da su problemi manjinskih zajednica u Srbiji složeni. Njihovo rješavanje nije moguće preko noći. Unapređenje prava i zaštite manjina dio su dugog procesa stabilizacije, institucionalne izgradnje, odnosno demokratizacije Srbije.

Osnove za novu manjinsku politiku

Pitanje nove, demokratske manjinske politike otvoreno posle pada Miloševićeve diktature potkraj 2000. Za Srbiju nova manjinska politika je neophodnost opstanka, demokratizacije, sigurnosti i razvoja. S obzirom na to da vladajuću kolaciju čini DOS – osamnaest stranaka koje pokrivaju čitav politički spektar od nacionalizma odnosno konzervativizma, do lijevog centra i brojnih manjinskih i regionalnih stranaka - manjinska politika u prvim godinama nakon Miloševićeve diktature se gradi u čudnom kompromisu. To je kompromis između politike "demokratskog nacionalizma", koji priznaje postojanje manjina i njihova prava restriktivno tumači iako u okviru međunarodnih standarda s jedne, i decentralizacije vlasti, uključujući razne oblike autonomija, pa i manjinskih autonomija (personalna, kulturna, regionalna itd.) s druge strane. Taj kompromis omogućuje uočavanje potrebe za uspostavljanjem novog institucionalnog sistema koji bi mogao pomoći upravljanju sukobima nacionalnih interesa i njihovom miroljubivom i demokratskom razrješavanju. Ali, postojeći kompromis ne omogućuje poli-

tički konsenzus koji je neophodan za institucionalnu izgradnju shodno novim potrebama.

Načelno opredjeljenje nove vlasti je da se grade demokratske institucije i procedure u rješavanju pitanja statusa i u zaštiti i unapređenju prava manjina. Postoje i naznake razumijevanja da je to povezano s odgovorom na krizu nacionalnog identiteta srpske nacije i državnog identiteta Srbije. Promijenjen je i odnos prema okruženju, prije svega prema susjednim zemljama i ukupnoj međunarodnoj zajednici. Suradnja i prihvaćanje međunarodnih standarda su, za sada, i najvidljivija promjena. To potvrđuju i neki od koraka vlasti DOS-a. Na primjer, rješavanje krize u Preševskoj dolini odnosno na jugu Srbije tijekom 2001. Ali, i tu se pokazuje nesposobnost da se sistematski i na duži rok vodi aktivna politika. Dakle, neophodno je učiniti još mnogo toga da bi nova manjinska politika postala i demokratska. Također, potvrdilo se da se ovakva politika mora snažno osloniti na punu suradnju s međunarodnom zajednicom, naročito OSCE-om i Vijećem Europe, ali i s Haškim sudom za ratne zločine. U tom pravcu su dobri signali pristupanje *Okvirnoj Europskoj konvenciji o nacionalnim manjinama* i usvajanje, veljače 2002, saveznog Zakona o nacionalnim manjinama.

Jedna od polaznih pretpostavki za demokratsku manjinsku politiku je da se uvaži realnost. U realnosti, Srbija je društvena i državna zajednica u procesu političkog i državnog konstituiranja i u traganju za svojom legitimacijskom osnovom. U njenom se životu susreću raspadanje stare i nastanak nove države. To uslovljava neusklađenost i nedovršenost normativnog i institucionalnog sistema. U tom sistemu ima starih, iz bivše Jugoslavije, institucija i normi, ali i institucija koje su prilagođavane potrebama Miloševićevog režima za apsolutnom kontrolom vlasti, te su u suprotnosti sa demokratskim institucijama i normama. Stoga proces institucionalne izgradnje predstavlja jedan od osnovnih prioriteta reformi u Srbiji. Unutar toga potrebna je i izgradnja efikasnih mehanizama zaštite ustavom i zakonima garantiranih prava pripadnicima manjina. To je inače bila najslabija je točka zaštite manjina u SRJ.

Da bi se, međutim, status manjinskih zajednica regulirao primjereno strukturi i potrebama a i idealima demokracije, potrebno je uspostavljanje politike koja bi polazila od sljedećih premisa:

- poštovanje posebnosti svakog etničkog identiteta i ukupne multietničnosti,
- demokracija i ljudska prava i prava manjinskih zajednica,
- suradnja i suodlučivanje manjinskih zajednica,
- federalizam i unutar njega jačanje regionalizma i autonomije najrazličitijih oblika, kao i podizanje značaja lokalne samouprave,
- upravljanje sukobima interesa, te i etničkim sukobima,
- konstituiranje Srbije kao nacija-država, a ne kao nacionalne države zasnovane na etničkom principu.

Za efektivno pravno reguliranje tog pitanja potreban je drugi niz vrijednosti:

- demokracija i poštovanje individualnih i kolektivnih prava drugih,
- sloboda i jednakost,
- demokratska kontrola vlasti i participacija,
- decentralizacija vlasti,
- promjena stanja na bolje,
- principijelnost u prihvaćanju građanskih prava, multietičnosti, razumije vanja, tolerancije i dijaloga.

Potreba da se statusu i zaštiti manjina priđe praktično, a na naprijed izloženim vrijednostima postoji (Ladanyi, 1993, 89, 90). Iako je riječ o kompleksu ekonomskih, društvenih, historijskih, etničkih i političkih faktora (Capotorti, 1991, 5), trebalo bi poći od uspostavljanja odgovarajućeg pravnog okvira. To je moguće učiniti i donošenjem jednog sveobuhvatnog ustavnog zakona o manjinskim zajednicama.

U vezi s ulogom zakona u današnjoj Srbiji, a i njegovim mogućim efektima u zaštiti manjinskih zajednica, trebalo bi imati u vidu da je zakon nužan element u životu moderne države. Njime se utvrđuju institucije i procedure vladanja ali i norme za ponašanje individua i grupa. U tom smislu, zakon regulira politički život i omogućuje primjenu odgovarajuće politike i tu se otvara prvi veliki problem. Pitanje je o kakvoj politici je danas u Srbiji riječ. To je još uvijek politika opterećena etnonacionalističkom homogenizacijom; centralističkom i autoritarnom vlašću; kršenja ljudskih prava i prava manjina; prikriivenog tzv. konstitucionalizma nacionalizmom; ksenofobije i ekskluzivizma. Otuda se i nameće pitanje: Kako uopće doći do demokratske manjinske politike?

Najprije, to nije moguće preko noći; drugo, neophodno je nastavljanje procesa demokratizacije i posebno izgradnje višepartijskog parlamentarizma, uz uključivanje i političkih stranaka koje predstavljaju manjine u taj proces; treće, izmjene sadašnje političke elite i njenog nacionalističkog ideološkog opredjeljenja bile bi prilog demokraciji. Međutim, s obzirom na to da je većina najrelevantnijih političkih aktera nacionalistički opredijeljena, ostaju dva puta ka novoj politici: prvo, unutrašnje sukobljavanje i traženje kompromisa među njima po sili nužnosti zajedničkog života; drugo, međunarodno posredovanje u postizanju kompromisa, monitoring i garancije kod uspostavljanja dogovora i, po potrebi, pritisak na sve strane da se drže u međunarodnoj zajednici uobičajenih pravila ponašanja i vladajućih normi o statusu manjinskih zajednica.

Nova manjinska politika je samo jedan od segmenata demokratizacije. Pri tome, ona nije samo u rukama političke elite većine ili vlasti, mada je uloga političkih lidera izuzetno važna. Nema demokratske manjinske politike ako u njoj nema aktivne participacije lidera manjinskih zajednica. Lideri manjinskih zajednica mogu dosta da učine da bi se položaj manjine po-

boljšao. Oni moraju imati strategiju nastupa i zahtjeva vezanih za zalaganje za obranu svojih prava. Manjinski lideri moraju valjano i pravodobno predstaviti svoje zahtjeve široj javnosti i nadležnim organima. Također, lideri manjina trebali bi uklopiti svoje specifične zahtjeve u okvire konteksta "šire zajednice" i građenja klime međuetničkog povjerenja.

Proces izgradnje međuetničkog povjerenja je dugotrajan i podrazumijeva ispunjenje brojnih preduvjeta među kojima su i sljedeći:

- priznavanje i uvažavanje prava manjina na samoidentifikaciju,
- omogućavanje participacije manjina u vlasti, državnim institucijama i javnom životu,
- zakonsko reguliranje prava manjina i uspostavljanje efikasnih mehanizama za zaštitu manjinskih prava (konsociativna demokracija, manjinska samouprava, ombudsman).

Da li je demokracija rješenje

Teritorije bivše Jugoslavije i SSSR-a su razdijeljene pod udarom brojnih etnonacionalističkih i teritorijalnih zahtjeva i sukoba koji su praćeni masovnim prinudnim preseljavanjem stanovništva. Ratna tragedija na prostorima bivše Jugoslavije i SSSR-a uči i o sljedećem:

- prvo, zaoštavanje problema etničkih odnosa, a naročito status manjina je konsekvencija prihvatanja etnonacionalizma kao vladajuće ideologije i prakse, i

- drugo, problem manjina proizlazi iz sukoba između etnonacionalističkog ideala o etničkoj homogenosti nacionalne države i realnosti etničke heterogenosti. Zapravo, izmještanost etničkih zajednica čini neprimjenjivom formulu "jedna država, jedna nacija" i u prvi plan stavlja političke i nacionalne razlike.

Novonastale nezavisne države se, s izuzetkom Slovenije i baltičkih država, nalaze na samom početku uspostavljanja novog, demokratskog institucionalnog sistema. Riječ je o sistemu koji bi odgovarao sadašnjem stanju i potrebama i koji bi mogao pomoći u miroljubivom i demokratskom upravljanju sukobima interesa. To su "nekompletne" države, te i neefikasne u kontroli osnovnih društvenih procesa na njihovoj teritoriji. Te države neće, na dug rok, biti sposobne osigurati unutrašnju integraciju nacije, a ni njeno uključivanje u šire integracione veze. Time se potvrđuje sva nemoć etnonacionalizma da ostvari osnovne interese nacije.

Jedno od izuzetno važnih načela, u novonastalim nacionalnim državama na prostorima, koje još uvijek, nije osvojeno, upućuje ka razvoju različitih oblika autonomije i regionalizma. U tome je etnički pluralizam nezavisna, a demokracija zavisna varijabla. Stoga se, kao jedno od prvih pitanja, nameće pitanje unutrašnje organizacije ovih država. To dodatno garantira da

će izgradnja nove manjinske politike biti proces kontroliran od javnosti. Taj proces podrazumijeva i prihvaćanje sljedećih principa:

– prvo, etničkim manjinama se moraju priznati njihova kolektivna prava, prije svega u području školstva, kulture, informiranja i službene upotrebe jezika;

– drugo, manjinama bi trebalo priznati politički subjektivitet izražen voljom manjinskog biračkog tijela kroz izbore za skupštine na svim nivoima vlasti;

– treće, formiranje raznih stupnjeva i vrsta autonomije. Moguće je da, u okviru jedne te iste teritorijalne autonomije, paralelno postoje i drugi oblici autonomija, naročito kulturnih, regionalnih ili takozvani specijalni statusi. Naravno, i najrazličitiji oblici personalne i funkcionalne autonomije samo dopunjavaju mjere demokratizacije i predupređivanja etničkih sukoba i teritorijalne secesije. Naime, autonomija je ograničeni suverenitet i pošten kompromis između dva legitimna i u međunarodnom pravu priznata postulata: prava na samoopredjeljenje i poštovanja državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta. Autonomija izražava i povjerenje države u pripadnike etničke manjine kojima se prepušta da, u pojedinim oblastima značajnim za nacionalni identitet, sami upravljaju i da, pred državom, preuzmu političku, pravnu i materijalnu odgovornost za svoju djelatnost.

Sljedeća su načela na kojima bi demokratski smisao novouspostavljenih državnih i nacionalnih identiteta mogao biti izgrađen i koja bi mogla biti primijenjena u rješavanju etničkih sukoba:

– prvo, poštovanje identiteta i pronalaženje balansa između ljudskih sloboda i prava individua i prava etničkih manjina, kao i uklanjanje postojećih etničkih uslovljavanja prava i sloboda (npr. državljanstva);

– drugo, podjela vlasti između većine i manjine i to od primjene načela decentralizacije do uspostavljanja različitih oblika koalicija koje bi omogućile etničkim manjinama da upravljaju svojim poslovima u različitim oblicima autonomije i regionalizma;

– treće, modernizacija eniciteta, tj. izgradnja etničke lojalnosti po mjerilima demokratskog društva i po moralnim i društvenim normama primjerenih novom mileniju.

Još od početka 2001. godine, naziru se osnovni tijekovi kojima će se, u sljedećim godinama, kretati život Balkana.

Sa slamanjem Miloševićeve ratne mašinerije, uspostavljanjem demokratskih pravila vlasti u Beogradu i Zagrebu, olakšani su procesi stabilizacije i demokratizacije bivše Jugoslavije bez Slovenije. Slovenija je na svom putu u Europu toliko odmakla da može svojim bivšim sudržavljanima samo poručiti: Vidimo se u Europi!

Sužen je prostor za nove oružane sukobe, ali ne i za političke i socijalne sukobe i nestabilnosti na zapadnom Balkanu. U tom kontekstu su još uvi-

jek neriješena pitanja statusa Bosne i Hercegovine odnosno Republike Srpske, Kosova, kao i odnosi Srbije i Crne Gore predstavljaju žarišta potencijalne konfliktnosti. Međutim, jasno je da je sužen prostor za sve one pokrete i grupe koji bi željeli nasiljem držati druge u pokornosti. O tome govori i činjenica da je u Bosni i Hercegovini sve snažniji trend jačanja zajedničkih državnih i ekonomskih funkcija, da su izbori u studenom važan korak u uspostavljanju demokratskih institucija samouprave Kosova. Kosovo je nepovratno na putu demokratskog razvoja i međuetničke suradnje. No, hoće li Kosovo biti nezavisna država ili dio neke regionalnog okvira je nešto što će se odlučiti tek kad budu uspostavljeni mir, stabilnost i osnovni trendovi razvoja. Miran dogovor je put. Ali, ovim putem, kao što povijest uči, ne idu oni kojima su nasilje i oružje osnovni argument. Pitanje konačnog državnog statusa Kosova će tu, kao i na primjeru Republike Srpske, morati privremeno ustuknuti pred pitanjima sigurnosti i razvoja. Kao što su i Srbija i Crna Gora prinuđene tražiti mirno rješenje svojih budućih odnosa, a ni razvod nije isključen, to važi i za buduću status Kosova. Pokazuje se i tu, kao i u brojnim primjerima širom svijeta, da je proces osamostaljivanja i demokratizacije dug, često mukotrpan, ali u suvremenom društvu neizbježan. Sigurno je da se muke učenja i greške početnika mogu umanjiti ako se ide putem suradnje sa svojim sugrađanima (na primjeru Kosova, suradnje Albanaca, Srba i drugih zajednica), susjedima (na primjeru Kosova, suradnje sa Srbijom, Crnom Gorom, Albanijom i Makedonijom, a na primjeru drugog bivšeg ratnog poprišta – Bosne i Hercegovine, s Hrvatskom, Srbijom i Crnom Gorom) i naravno saradnja s međunarodnom zajednicom, prije svega s njenim predstavnicima na Kosovu i u Bosni i Hercegovini. Ukoliko se ta suradnja vidi kao put u europske i euroatlantske integracije, čini se da bi joj mogao prethoditi jedan međukorak.

I pored toga što sukobi većine i manjine u oblasti državne politike i vladajuće predstave o drugome, pojačavanje fobije i negativnih stereotipova, u ovim zemljama i u čitavoj regiji, postoje brojne veze (Sunny, 1991: 125). To omogućava međusobno povezivanje i suradnju, a takva perspektiva mogla bi da umanjiti etničke sukobe i da ovdašnje ljude uputi ka "postnacionalnom idenitetu". Time se osnažuje orijentacija ka integraciji unutar etničkih zajednica, jačanju koncepta državljanstva, a i "omekšavanju" odnosa između individua i etničkih zajednica (Gasparini and Bergnach, 1995: 211-212). Za regionalnu suradnju govore i pragmatični razlozi. Zapravo, male države su prinuđene da imaju dobre odnose sa svojim susjedima. U njihovom je interesu da stvaraju političke saveze, ekonomske blokove i odnose kulturne razmjene i da unutar sistema sigurnosti rješavaju pitanje svoje sigurnosti.

Za međunarodnu zajednicu, prije svega za EU i SAD na Blakanu se provjeravaju temeljne vrijednosti demokracije, ljudskih prava, tržišne ekonomije, integracije i globalizacije i naravno sigurnosti, a unutar suradnje s NATO.

Po pravilu: Udruženi su jači! Vrijeme do 2005. godine dovoljno je da se načine značajni koraci u jačanju suradnje u opisanim krugovima oko biv-

ših ratnih poprišta. Jedinствена carinska unija, slobodna pasoška zona pa i, na primjer, jedinstvene automobilske registracije, djeluju kao lako dostižni ciljevi jer su u interesu svakog od pojedinačnih aktera. Dakle, zapadnobalkanski Benelux (Hrvatska, Bosna, Srbija i Crna Gora) je nešto što ubrzava razvoj ovih, a i vodi ih, u skraćenom putovanju, u razdoblju između 2015. i 2020. godine u Europsku uniju. Nije riječ o političkim, ni o državnim zajednicama. To više nije ni moguće, niti itko želi! Riječ je o jedinstvenom prostoru neometane komunikacije, protoka ljudi, roba i ideja.

Albansko - srpsko pomirenje jest kičma, historijski obrt Balkana. Iz njega mogu nastati širi okviri međubalkanske suradnje koji direktno uključuju Albaniju i Makedoniju. Potpuno se slažući sa stavom Paskal Mila da će svi Albanci biti zajedno u Velikoj Europi, dodao bih samo: Prije toga ćemo se povezati na Balkanu!

Regionalni pristup pitanju manjina je posebno važan za teritorij bivše Jugoslavije, na kojoj su, poslije raspada SFRJ, znatni dijelovi naroda, koji su ranije živjeli u jedinstvenoj državi, u novostvorenim državama postali manjine. To je često praćeno kršenjem osnovnih ljudskih prava, grupnim i individualnim, fizičkim i političkim progonima, etničkim čišćenjem i kršenjem osnovnih ljudskih i manjinskih prava. Stoga je potrebno da se i u regionalnom okviru ispune brojne pretpostavke, a to ne ovisi samo od zbiivanja i političke volje u novonastalim državama, već i od međunarodne zajednice. Najvažnije među tim pretpostavkama su:

- prvo, stabiliziranje mira na teritoriju BiH, Kosova, Srbije i Makedonije;
- drugo, rješavanje otvorenih pitanja vezanih za unutarpravno reguliranje statusa i zaštite sloboda i prava manjina, uključujući donošenje novih osnovnih akata o pravima manjina;
- treće, osiguravanje međunarodnih garancija da će se, u čitavoj regiji, uspostaviti minimum zajedničkih standarda manjinske politike i
- četvrto, ukoliko je potrebno, međunarodno posredovanje u reguliranju posebno delikatnih pitanja kao što je, na primjer, dvojno državljanstvo.

Izvjeseo je da će proći dosta vremena do pune integracije manjina u države bivše Jugoslavije, jer su problemi manjina neposredno povezani s međudržavnim odnosima. Brojne manjine imaju u susjednim zemljama "matične države". Taj odnos je posebno opterećen žrtvama i teškim posljedicama nedavnih ratnih sukoba i neposredno je vezan za napredovanje procesa pomirenja. To naročito važi za odnose Srbije - SRJ s Hrvatskom, BiH i Kosovom. U primjeru odnosa Srbije odnosno SRJ i Hrvatske i BiH to je pitanje povezano i s pitanjem izbjeglica. Na primjer, iz Srbije je preko 40.000 pripadnika hrvatske zajednice bilo prinuđeno da napusti svoje domove i da se iseli, pretežno u Hrvatsku. To, kako je ukazano, pred vlasti Srbije i SRJ postavlja obavezu stvaranja uvjeta za njihov povratak. Time se, naravno, olakšava i ubrzava proces normalizacija odnosa Srbije i Hrvatske i stvaraju povoljnije uvjete za rješavanje problema stotina tisuća

srpskih izbjeglica koji su bili prinuđeni da napuste Hrvatsku. Dakle, manjinska politika mora obuhvatiti i mjere re/integracije i re/konsilijacije.

Drugo, manjinska pitanja su povezana s nacionalnim pitanjima od kojih su mnoga, posebno srpsko, hrvatsko i albansko, bošnjačko sama po sebi, regionalna, odnosno mogu se rješavati samo u regionalnom okviru suradnje. Uz to, ta pitanja, zajedno s makedonskim, neposredno zadiru u pitanja sigurnosti i stabilnosti regije. Zato, manjinska politika mora ugraditi instrumente uvažavanja i ranog reagiranja na pojačane rizike od sukoba u regiji.

Regionalna standardizacija i harmonizacija manjinskog zakonodavstva prava pridonijela bi stabilizaciji država i unapređenju položaja manjina u regiji. Standardizacija i harmonizacija regionalnih zakonodavstava trebala bi se obaviti u skladu s europskim rješenjima i trebala bi pridonijeti integriranju država bivše Jugoslavije u EU. Naglašeno je i da bi to pridonijelo spuštanju međuetničkih tenzija. Prvi korak u tom pravcu je ukidanje diskriminatorskih normi u nacionalnim zakonodavstvima. Time bi se problem odnosa "novih dijaspora" i "novih manjina", koje su nastale raspadom bivše Jugoslavije, postavio na osnove kooperacije, a izbjegla bi se manipulacija manjina u funkciji destabilizacije susjednih država.

Summary

Regional standardization and harmonization of minority rights legislation would contribute to stabilizing the countries and improving the position of minorities in the region. Standardization and harmonization of regional legislation systems should be carried out in accordance with European decisions and they should facilitate integration of the countries of former Yugoslavia into the EU. The author points out that this would contribute furthermore to mitigating interethnic hostilities. First step in the process is abolition of discriminatory regulations in national legislation systems. This would put the problem of "new diasporas" and "new minorities" relations, which emerged after the dissolution of former Yugoslavia, on foundations of cooperation. In this way, manipulation of minorities with a view to destabilizing neighbouring countries would be avoided.